

Alp 2164
Larch.

LIETUVOS
NACIONALINIS
M. K. ČILKINSKAS
B. J. J. J. J.

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement 1989 m. gegužės mėn. 6 d. / May 6, 1989 Nr. 89(18)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Moteris atgimstančioje Lietuvoje

Pirmąjį laikraščio *Atgimimas* puslapį puošė daug reikšmingų, įsimintinų nuotraukų. O štai 11-ąjį šių metų numerį papuošė tikrai istorinės nuotraukos iš Sąjūdžio moterų susirinkimo, kuris vyko kovo 12 dieną, antrašte „Ar mainysime „lygias teises“ į normalų gyvenimą?“. Nors straipsnio autorė Audronė Urbonaitė moterų susibūrimą aprašė be didelio entuziazmo, įvertino gana nuosaikiai, tačiau džiaugtis galima — iš letargo miego pabudo ir okupuotos Lietuvos moterys: sujudo, subruzdavo, į gatves išsiliejo viešai išsakyti savo senų negandų ir skaudulių.

O jų susitvenkę su kaupu. Dešimtmečiais nesprenžiamos problemos apjuosė moterų gyvenimus baisesne nei Berlyno siena — be išieities iš užburto rato. Maskvinio tipo socializmas ir moterų emancipacijos srityje patyrė tokį pat fiasko, kaip kad utopiniuose ekonomijos planavimuose bei imperialistinėse politinėse užmačiose. Jeigu Vakaruose moterų emancipacija vystėsi tikrai teigiama, vaisinga linkme, tai komunistų propaguojama ir suabsoliutinama „lygybės“ doktrina kažkokių makabriškų būdu išsigimė į visišką moters-gimdytojos-motinos ignoravimą, ir moteris virto neeiliniu, geležiniu (veik plieniniu) darbo mulu, kurį komunistuojantys vyrai nuo savo aukštų, gėlėmis dabintų tribūnų teikdavosi prisiminti nebet Kovo 8-osios išgertuvių progą...

Moteris ir vyrai niekada nebuvo ir nebus lygūs. Jų žmogišką vienybę tėra jų priešybų sąjungoje. Tačiau komunistinio gyvenimo realijos „lygias teises“ skirtingos prigimties individams — moterims ir vyrams — pavertė į lygiavą, bet vėl: tik vienoje, tai yra sunkaus darbo srityje. Prie sunkiausių, nedėkingiausių, nepelningiausių darbų — tarybinė moteris stovi lygi su vyru, o kartais ji net lygesnė. Kuo aukščiau kylančios elitinių darbų, profesijų bei pareigų, tuo mažiau tarybinė moteris lygi tarybiniam vyrui — ten moterį taip retai užtiksi, kad gali pagalvoti, jog visos jos išsikraustė į kokią Lesbio salą...

Tačiau stebėtis tuo netenka — juk bolševikai sukūrė tokią antihumanistišką sistemą, kurioje puikiai tarpo ne vien moterų

diskriminacija, bet ir despotizmas, nežabotas teroras, ištisų tautų genocidas. Kaip tokioje aplinkoje galima buvo puoselėti meilės, šeimos, pagarbos moteriai ir motinai jausmą, jei aplinkui siaužo aklas kerštas ir neapykanta viskam, kas žmogiška ir žmoniška. Todėl dabartinė tarybinės moters padėtis ne tik kad labai sunki, ji tiesiog katastrofiška. Komunistų sukurta sistema suniekino individą, nušalino nuo bet kokios kūrybinės veiklos, tad kaip tokioje visuomenėje galėjo rasti vietos moteriai, jos reikmės? Nebuvo jokių reikmių, visi — ir moterys, ir vyrai, paversti pilka, beasmene, betaute mase, privalejo turėti tik vieną reikmę — tyliai ir kantriai vilkti rusiškojo socializmo baudžiąvą ir dar nuolat dėkoti komunistų partijai už pančius. Nepagarba, paniekia moteriai jėgos kultą garbinančioje visuomenėje išsiskerojo ir pasiekė neregėto vulgarizavimo aukštumas tiek buityje, tiek ir menuose.

Užsienietės moterys, lankydamosios okupuotoje Lietuvoje, iškart pastebi, kad lietuvių moteris yra negerbiama, žeminama, diskriminuojama. O ko tikėtis iš jaunimo? Juk jie imituoja savo tėvų gyvenimą ir mąstyseną, iki patys ima savarankiškai protauti, deja, nedaug nutoldami nuo vaikystėje įgytų stereotipų. Vyksta grandininė žmogiškųjų santykių irimo reakcija. Tai labai pavojingas procesas, galintis pakirsti tautos sveikatingumą šimtmečiams. Todėl džiugu, kad lietuvių moteris, nors kritišku, bet dėkingu tautai laiku liovėsi tylėjusios ir išėjo mitinguoti.

Manychiau, kad sunkiausias barjeras, kurį moterims reikės įveikti, tai jų pačių galvosena apie save, tai kelias į pasitikėjimą savimi kaip moterimi, o tas kelias ypač sunkus, nes klotas ne padrašinimais ir paskatinimais, o atvirkščiai — nuolatiniu žeminimu, šalinimu. Minėta straipsnio autorė Urbonaitė apie moterų susirinkimą rašė tarsi vyrai: „jame vilnijo daug emocijų ir... trūko racionalių pasiūlymų“. Moterys turi įsisąmoninti, kad emocionalumas nėra jokia blogybė, joks trūkumas, nes tai — moters prigimtis, ir keisti jos nereikia. Reikia keisti socialinį klimatą,

Lietuvių opera — kuo toliau, tuo geriau!

„Trubadūro“ šeštadienio išpūdziai
MYKOLAS DRUNGA

1989 m. balandžio 29-oji buvo laiminga diena Chicagos Lietuvių operos gyvenime — ir mano. Nuo 1959 metų, kada pirmą kartą sėdėjau mūsų operos žiūrovų eilėse, tik porą sykių teko pergyventi tokį *apvaliai pasisekusį* spektaklį, koks buvo šiemetinis „Trubadūras“. Atrodė, lyg nuostabių viešnia iš Vilniaus, šalia didžiulio savo pačios inšano į spektaklio triumfą, būtų įkvėpusi ir visas kitas kolektyvo pajėgas atiduoti maksimumą to, ką kiekviena turėjo. Sakoma — pavyzdys uždega. Taip, tiesa: tą vakarą visa mūsų operininkų trupė degė, kaip retai kada, karštu mūzos kvapu.

Ir ko jai nedegti? Seniai žinoma, jog Verdi operos lietuviams sekasi, o „Trubadūras“ — viena populiariausių ir eilinio klausytojo ausiai skambiausių. 1850 metų dekados pradžioje Giuseppe Verdi vieną po kito parašė tris kūrinus, kurie Italijoje jau pasižymėjusio jauno kompozitoriaus vardą išgarsino po visa pasaulį. Tai ir buvo, eilės tvarka, „Rigoletto“, „Trubadūras“ ir „Traviata“. Kaip tik šiuo laikotarpiu, 19 a. vidury, italų tauta rungėsi už savo atskirų dalių susivienijimą į nepriklausomą valstybę, ir Verdi savo jau anksčiau sukurtais operomis („Nabucco“, „Lombardiečiai“, „Ernani“, „Attila“, „Legnano mūsų“) buvo tapęs, lyg koks Brazilijos, tautos pamiltu patriotiniu jos lūkesčių dainium. Ir štai pirmą kartą 1853 metais Romoje pastatytame „Trubadūre“ italai vėl pajuto tą jų revoliucinio judėjimo nuotaiką, šioje operoje genialiai išreikštą stipriais dramatiniais muzikinės slinkties pakylėjimais, gaivalingai besiliejančia tautinio gymio melodika, o ypač kraują kaitinančiais karių chorais bei heroine, aukštutinė „c“ kludancija Manrico arija „Laužas liepsnoja“, veikiai tapusia tiesiog muzikiniu italų laisvės kovos simboliu. Tokio entuziazmo, kokį sukėlė „Trubadūras“, Verdi dar nebuvo ligi tol gyvenime patyręs. Tad ar be reikala stebėtis, kad ta dvasia veržėsi praėjusį šeštadienį ir iš mūsų operininkų krūtinų — ir

nusinėse su savimi publiką? Juk tautinės savasties teigimo ir išsilaisvinimo iš priespaudos dvasia — anaipol ne vien italų turtas. Anksčiau ar vėliau ji apėmė visą Europos tautas, o šandien vėl iš naujo įsiliepsnojo Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Armėnijoje, Gruzijoje...

Tartum suprasdama, ko šiuo momentu reikia, naujasis maestro Bronius Kazėnas iš karto atpalaidavo buvusio dirigento Roberto Arūno Kaminsko užveržtas tempo bei dinamikos veržles. Kaminskas visų pirma siekdavo švarumo ir precizijos, o, jei galima, ir subtilumo; užtai, pasirinkęs sunkokius kūrinius („Faustas“, „Vilius Telis“, „Parduotoji nuotaka“) ir žinodamas, kad dirba su (daugiausia) neprofesionalais, jis ir reikalaujo griežtai laikytis nuosaukumo — kad niekas nemuzikuotų ir nedainuotų nei per greitai, nei per garsiai. Kazėnas, priešingai, troško, kad viskas spektakly virpėtų ir skambėtų — nežabota, elementaria raiškos jėga. Ir čia, kaip tyčia, jam pasisekė (o galėjo būti ir kitaip): pasitelkęs žaizduojančią „Trubadūro“ partitūrą, jis paleido atlikėjus galingais, dainingais Verdi muzikos sparnais, kuriais jie ir nulėkė iki lietuviškojo scenoje nedažnai tesiekiamų aukštumų. Šiuo atveju Kazėno sprendimas leisti orkestrui groti garsiai — ir tuo pačiu priversti dainininkus kas kartą rodyti balso svorį — pasiteisino. Energingas „Trubadūro“ pulsavimas tokį spaudimą pakėlė, o atlikėjų pajėgos — išturėjo. Bet jei, sakysim, vietoj „Trubadūro“ ant dirigento pulsto būtų gulėjęs „Traviatos“ ar, pvz., „Normos“ partitūra — kas žino, kas būtų išėjo...

Šiaip ar taip, premjeros vakaras praėjo po itin laiminga žvaigžde. Visi be išimties atlikėjai buvo, kaip kalbininkai draudžia sakyti (tik kaip kitaip tą mintį išsakyti?) — „geroje formoje“. Choras traukė stipriai ir šauniai, anei truputiuko nereikdama (vyrai) ir nespiedgamas (moteris). Tik čia ne vien „geros formos“, bet visų pirma puikias choristų parengimo reikalas. Ir tai bene daugiausia dirigento asistentės Audronės Simonaitytės-Gaižiūnienės bei chormeisterio Roberto Mockaus nuopelnas. Nekenkė, žinoma, ir paties Kazėno, profesionalaus chorvedžio, paskutinėmis savaitėmis suteiktas patyrimas. Kaip ten bebūtų, niekad negirdėjau mūsų choro dainuojant gražiau nei tą užburimą vakarą. Jeigu iki didžiulio operos rūmų chorų mūsiškiams tebeturėjo šiek tiek lygumo bei apvalumo, tai bent skambesio sodrumo atžvilgiu jie, sakyčiau, Lyric operos chorą net pralenkė. Clevelando chorai ir Toronto „Voklungė“ — laikykites, Chicago dar nepasidavė!

Tokių „niekad gražiau“ nusipelnė ir beveik visi solistai, nuo mažiausio iki didžiausio. Niekad taip gerai neskambėjo ir neatrodė veteranas Vaclovas Momkus, šįkart scenoje šmaikštavęs Cigono rolę. Niekad taip tvirtai ir užtikrintai savo tembru nelabai gražaus, bet vokališkai solidaus balso nevaldė Eglė Rūkstely-

Iš Lietuvių operos praėjusį savaitgalį pastatyto Verdi „Trubadūro“ — I veiksmo 2-oji scena: rūmų sode (dešinėje) Leonora (Irena Milkevičiūtė) pasakoja savo palydovei (kairėje) Inez (Eglė Rūkstelytė-Sundström) apie riterį-trubadūrą. Nuotrauka Jono Tamulaičio

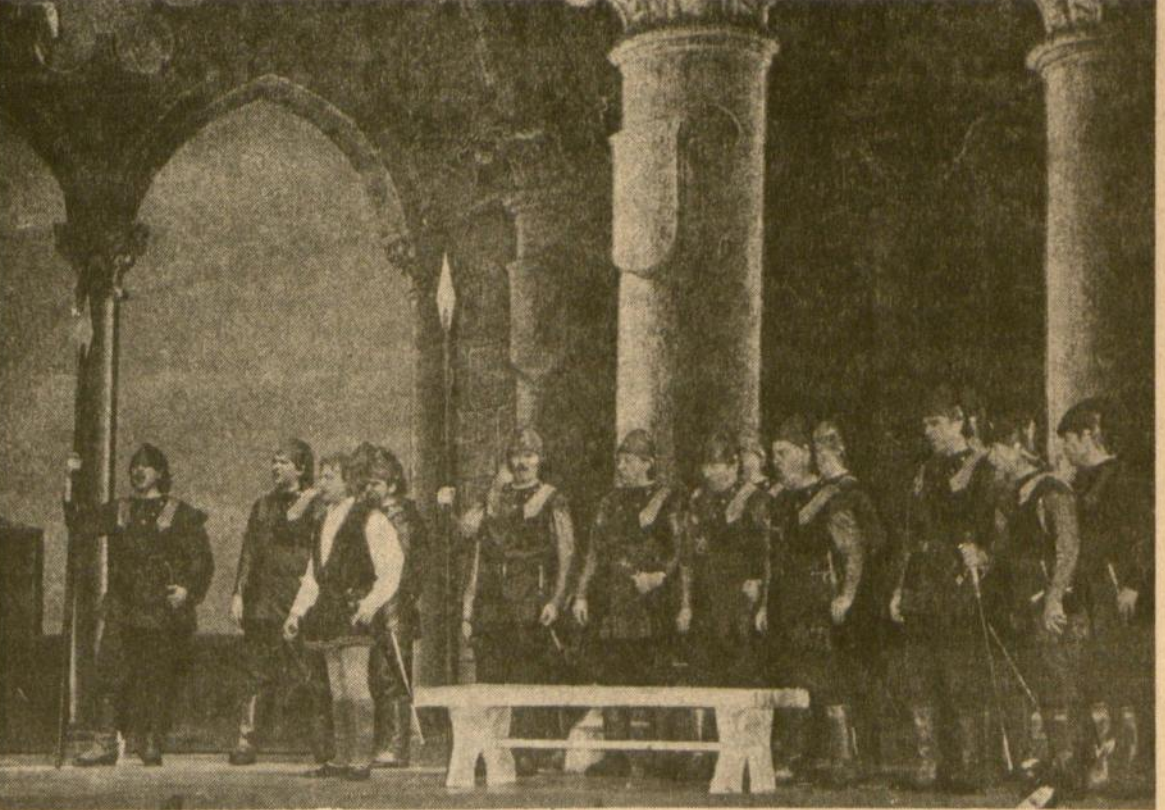
tė-Sundström — Leonoros dainiškai žvaigždei patikima žemiška planeta. Iš „Margučio“ koncertų pažįstamas pilnakraujis, malonaus skambėjimo bosas Algis Valiūnas — beveik vertas užimti Jono Vaznelio, o ką bekalbėti Valentino Liorento ar Vytauto Paulionio, paliktas klumpes. Baritoniniame grovo Di Lunos vaidmenyje, tiesa, pasigedome Algirdo Brazio ar net Algio Grišo balso tūrio bei skambų, sienas drebinančių viršūnių, tačiau kantilenos lygumu bei legato minkštumu Thomas Zielinski anodu (o taip pat ir savo paties užpernyktą pasirodyme „Viliuje Telyje“) „nunešė“. Nuo pat Stasio Baro pasitraukimo prieš daugelį metų, Lietuvių opera turėdavo bėdų su tenorais. Iš visų mūsų scenoje il-

giau ar trumpiau užtrukusių prajovų, šiemetinis titulinis herojus, trubadūras Arturo Spinetti — neginčijamai pats stipriausias (nors ir ne Baro klasės). Nenuostabu, kad Michigano operoje jis dainuoja pagrindines dramatinės roles. Šis ilgai Italijoje treniravęs solistas savo ne išskirtinai gražiu, bet didele salę pakankamai galingu, plataus diapazono balsu įveikė visus Manrico partijos vokališkus sunkumus, net ir aukštąsias gaidas paimdamas be akis išsprogdinančio forsavimo, tik poroje vietelių vos pastebimai sukrengteldamas.

Natūriai kiekviu didesnę partiją net už Leonorą turi viso veiksmo ašis, čigonė Azučena. Neklysiu sakydamas, kad visus nustebino šį

vaidmenį atlikusios Aldonos Stempužienės brandumo pilnatvė bei neišsenkantis meistriskumas. Nors jos balsas niekuomet nepasizymėjo milžinišku tūriu, šis mūsų jau ilgą laiką tiek operinėj, tiek koncertinėj salėj vadovaujantis mecosopranas visuomet žavėjo ir tebežavi savo specifiniu, tik jam būdingu aprūkusio stiklo tembru. Bet svarbiausia, Stempužienė atkreipia dėmesį išbaigta kiekvienos rolės interpretacija. Neatsitiktinai ji yra ir žymi šiuolaikinės lietuvių kamerinės kūrybos atlikėja, neturinti sąlygių išviejoti ir nežinia kokių tokių Lietuvoje. Todėl ir tradicinė Azučena solistė interpretavo savitai, originaliai. Tai nebuvo ta „bjauri boba“, kaip ją nusako Di Luno: kariai, nei pykėtu varva senė, kaip dažnai ji vaizduojama garsųjų scenos vilkių italių, jaunai atrodanti, bet vidinio skausmo suraizgyta moteriškė, kartu ir vargšė, ir galinga savo širdy laikoma paslaptimi. Stempužienės švelnus, minkštas vokalas, atsargiai imamas viršūnės Azučena perteikė ne raganiška, o greičiau mergaitiška, ją pavertė figūra, kurios norisi ne bijoti, o pasigailėti. Tiek balsu, tiek temperamente ryškindama partijos lyrinį aspektą, ji Azučenos portretą praturtino naujomis, iki šiol rečiau regėtomis spalvomis.

Galop, prieiname prie Irenos Milkevičiūtės. Jeigu nieko apie ją nežinotume, o remtumėmės tik tuo, ką girdėjome aną vakarą, sakytumė, jog ji pas mus atklydo iš kurio nors pasaulinio teatro, iš Metropolitan, Covent Garden, La Scala ar gal dievai žino dar iš ko. Vienintelis dalykas, kuris ją „išdavė“, tai lietuviška tarsena. O tai ir buvo tikra tarsena, ne, kaip pas kitus, kalbos per koštuvą leidimas: vos ne kiekvieną Milkevičiūtės dainuojamą žodį mes aiškiai supratome. Supratome ir tai, kam tas jos žodis tarnavo, būtent: įkūnyti tobulą žmogiškojo balso garą ir iš to garso supinti tobulą muzikinę frazę, kuri gyvuotų savo pačios būtimi, savo pačios idealia forma, nepriklausančia nuo jokių to ar kito atlikėjo asmeniškų paklaidų, ribotumo, sąlygotumo. Taip norisi apie Milkevičiūtę šnekėti, res taip šnekama (Nukelta į 4 psl.)

Iš „Trubadūro“ III veiksmo: karių stovykla prie Castellor pilies — scenoje dalis Lietuvių operos vyrų choro, priekyje Ruiz, Manrico draugas (Lawrence Montgomery). Nuotrauka Jono Tamulaičio

Šiame numeryje:

- Moters padėtis Lietuvoje • Lietuvių operos „Trubadūras“ • Pokalbis su dailininke Jadvyga Paukštieene • Griaupštmės žlėgėdva (2) • A. a. Antanina Binkevičiūtė-Gučiuviene • Ispanų poetės Maria Victoria Atencia eilėraščių ciklas • Alabamos Šekspyro festivaly • Nuomonės ir pastabos

Laki vaizduotė, jauna širdis ir vaivorykštės paletė

NIJOLĖ JANKUTĖ

Gegužės 12 dieną Chicagoje Čiurlionio galerijos sienos pasipuoš vėl kitais, naujais paveikslais. Tai dailininkės Jadvygos Dobkevičiūtės-Paukštienės kūrinių paroda, kurią globoja „Kernavės“ skaučių tunto „Verpsčių“ ir „Emilijos Plate rytės“ būreliai.

Dailininkė Jadvyga Paukštie nė, kuklią ir malonią, gerai pažįsta ne tik čikagiškiai lietuviai, dažnai ją sutinkdami Marquette Parko apylinkėje, bet ir visa lietuvių visuomenė, turėjusi daug progų matyti dailininkės parodas: vien tik Chicagoje Jadvyga Paukštienė jau yra surengusi keturias individualias (1954, 1963, 1969, 1978), dvi Los Angeles (1963 ir 1974), neskaičiuojant grupinių su lietuviais ir amerikiečiais dailininkais, o 1988 metais dailininkė dalyvavo išėivijos lietuvių dailininkų kūrybos parodoje Vilniuje.

Kabantių ir dar nepakabintų, senų ir naujų, dažais kvepiančių paveikslų pilnas dailininkės salone. Čia prie arbatos puoduko, apsuptos spalvų, kalbamės apie artėjančią jos parodą ir, žinoma, maloniausia dailininkei tema — apie meną.

Žinodama, kad Jadvyga Paukštienė, baigusi Kauno Meno mokyklą, studijas gilino Paryžiuje 1938-1939 metais, pirmuoliausia ir klausiu apie tą nuostabią miestą, tiek šimtmečių buvusį menų ir mokslų šventovę.

NJ: Dailės studento akimis žiūrint, kokią įspūdį jums padarė to meto Paryžius? Ar pateisino jūsų, kaip menininkės, lūkesčius, ar apvylė? Kokius žymius menininkus ten sutikote, ar buvot jų mokinė?

JP: Paryžiumi nepaprastai susižavėjau. Jis atskleidė man visą Vakarų Europos kultūrą, praeitį. Pats miestas harmoningai sukoncentruotas, kiekvienas žingsnis supamas meno: skulptūros, fontanai, tiltai, muziejai, išradingai

Dailininkė Jadvyga Dobkevičiūtė-Paukštienė savo namuose prie sūnaus Kęstučio darbu.

suplanuoti parkai. Net ir didžioji geležinkelio stotis mane džiugino. Viskas sudarė spalvingą impresionistinį vaizdą. Man rodos, net jutau kažkokį paryžietišką kvapą — lyg ir parfumerijų kvepalų mišinys, lyg kava su pyragaičiais... Anuo metu man, jaunai menininkei, Paryžius buvo dvasios atgaiva. Grįžusi namo, troškau, kad visi mano kolegos galėtų pasigėrėti tuo nuostabių miestu. To linkėčiau ir dabar kiekvienam amerikiečiui.

Man svarbiausias ir įtakingiausias buvo mano profesorius (L'Ecole des Beaux Arts) Des Espania, dailininkas postimpresionistas. Buvau tada per jauna bendrauti su meno išmilybėmis. Gėrėjau tik jų kūrinius.

NJ: Ar jums, tuo metu jaunai dailininkei, Paryžiaus mokykla padarė didelės įtakos?

JP: Be abejo! Pasaulinio garso meno mokykla pastūmėjo mane į gerąją pusę: kurti laisvai, paprastai, duoti laisvę spalvingumui,

kompozicijai. Paskatino išradimą.

NJ: Kokia evoliucija mene įvyko, jūsų akimis žiūrint, nuo to Paryžiaus laikų?

JP: Man neatrodo, kad įvyko kokia ypatinga evoliucija. 1938 metais Paryžiuje visuotinės parodos metu žavėjauosi puikiais postimpresionizmo - ekspresionizmo kūriniiais. O jau 1939 metais parodose vyravo abstraktai, drastiškai spalvingi. Šiuo metu, atrodo, svarbu, kad kūrinyje būtų individualus, originalus idomiu piešiniu, kompozicija. Šiais laikais, man rodos, menas neturi savo „Aš“. Greičiau: „Esu visų ir visiems!“ Šių laikų meno įvairovė neapsunkina svarbos ir vertės sprendimų.

NJ: Jau, bene, dešimt metų prabėgo nuo pastarosios jūsų individualios parodos. Kaip jaučiatės po tokios pertraukos naujos parodos išvakarėse?

JP: Lyg eičiau išpažinties... Jaunystėje prieš parodas būdavo

labai neramu. Ir dabar tokia pat savijauta. Esu pasiruošusi žvelgti į savo tapybos „nusikaltimus“.

NJ: Kuo ir kaip skiriasi jūsų dabartiniai kūriniai, sakykim, nuo tų, parodose išstatytų prieš 10-15 metų? Ar labai pakito tematika, technika?

JP: Galbūt pakito tematika. Juk einame visi per gyvenimą keisdami. Ne savame krašte gyvenant, daugiau įstringa JAV-bių socialiniai reiškiniai, kurie nejučia išplaukia į mano drobės su mažiau ar daugiau besikeičiančia forma, technika...

NJ: Ar veiklą jūsų kūrybą įvairios šių laikų įtakos, kurios tar-tum kokios bangos ar vėjo gūsiai perlėja meno pasaulį?

JP: Menininkas neturi būti permainom abejingas. Įvairios įtakos skatina dirbti, nesustoti. Jei turi patyrimo, atsiranda ir įkvėpimas, ir noras išbandyti neįprastą kelią, naują medžiagą...

NJ: Kaip žiūrite į šių dienų neretai matomus „meno ekspe-

tėjant?

JP: Kad menininką paveikia aplinka, politinė ir socialinė padėtis, tai tiesa, tačiau ne žiūrovų užgaidos, kurios dažniausiai toli nuo tikrojo meno. Menininko tikslas — kurti ir kurti individualiai. Žiūrovo skonių ir nuovoką mene turėtų ugdyti galerijos, muziejai, parodos. Čia, jei tų institucijų vadovai yra atsakingi prieš visuomenę, žiūrovas gali rasti gerą mokyklą savauiklai mene.

Pavyzdžiui, pernai Lietuvoje surengtoji, galbūt didžiausia lietuvių meno istorijoje paroda apėmė milžinišką kūrybos skalę — nuo kraštutiniškai modernių iki subtilių, lyrynių, realistinių paveikslų. Čia žiūrovas galėjo rasti tai, kas atitiko jo vidaus nuotaiką, kas traukė jo akį, kas jį prabilo ir sudomino.

NJ: Ar žiūrovas, ypač lietuvis žiūrovas, užtektinai domisi daile, meno pasaulyje vykstančia kaita, judėjimu, dvasia?

JP: Tokia jau meno dalia, kad jį nėra kreipiama reikiamo dėmesio, kol jis „alsuoja“. O mūsų visuomenė menui dar tokia „jaunutė“. Per dažnai j daile žiūrima kaip j „hobby“, provincialiai. Žinoma, yra meno mylėtojų, giliai jaučiančių jo paslaptis. Tačiau tokie asmenys kuklūs: negarsina savo nuomonės, dažnai lanko parodas, tobulina savo supratimą, tyliai praturtina savo dvasios pasaulį.

NJ: Kas, jūsų nuomone, lietuviui žiūrovui labiausiai „prie širdies“: nusistovėjusios meno formos, modernizmas, eksperimentai? Grafika? Akvarelė, aliejinė tapyba?

JP: Be abejo, lietuviams labiau patinka grafika bei skulptūra. Grafika aiški, bylojanti į kuklų lietuvių asmenį. Atrodo, polinkis į ją išplaukia iš senosios mūsų liaudies. Religinis menas tai rodo.

NJ: Kaip pats menininkas šiais nepastoviais, kartais net ir chaotiškais laikais išsprendžia klausimą: būti ištikimu savajai dailės idėjai be kompromisų, ar bandyti sudominti žiūrovą menu, truputį prie jo, žiūrovo, priar-

NJ: Arba jį suneramino? Išgąsdino?

JP: Galbūt. Kiekvienas stiprus jausmas, teigiamas ar neigiamas, jau yra reagavimas. Žiūrovo kontaktas su menininku. O tai abiem yra svarbu.

NJ: Ačiū už malonų pokalbį! Nekantryai laukiame jūsų parodos. Geriausios sėkmės! Tikiu, kad lietuvių visuomenė ras dvasios atgaivos Čiurlionio galerijoje gegužės 12-21 dienomis.

Nors reikia skubėti ir nebetrūdyti dailininkės — jos rankose jau vėl teptukas — bet išeiti negaliu, dar ir dar kartą neapžiūrėjusi jos miniatiūrų: margučių, akmenukų, medžio gabaliukų. Kiekvienas jų — žavus meno kūrėnėlis, žvilgas vaivorykštės spalvomis, raibuliuojąs šimtais vaizdelių,

(Nukelta į 4 ps.)

Jadvyga Paukštienė

„Jauni tėvai“ (aliejus), 1988

Ramojus Vaitys

Griauptėmės žlėrgždva; arba pasižvalgymas po Pietų Afriką

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Rasinė lygybė ir sankcijų pasekmės

Per šią kelionę pamatčiau daug ko, apie ką JAV-ėse žinių tarnybos nepasako visos teisybės. Pas mus daug girdima apie neramumus ir pasibaisėtinas nelygybės apraiškas, o tikrovė yra visai kitokia. Pasak mano žmonos, kuri iš Pietų Afrikos išvyko 1984 metais, per pastaruosius ketverius metus yra įvykę daug teigiamų pasikeitimų, vedančių prie pilnos rasinės integracijos. Dabar jau visoje valstybėje visi pliažai, restoranai, viešbučiai, transporto priemonės, viešos išvietės, kinai ir mokyklos yra visiškai prieinami visiems juodiesiems, indams ir spalvotiesiems — tik turėk pinigų užsimokėti! Beveik visi segregacijos (apartheid) ženklai yra panaikinti įvairiais vyriausybės dekretais, išskyrus vieną. Ir ta labai svarbi sritis, kur segregacijos įstatymai dar galioja, yra apsigyvenimo teisė. Pagal šį įstatymą, juodieji gali gyventi tik jiems skirtuose rajonuose, vadinamuose „black townships“. Tai yra aiškiai apibrėžtos miesto dalys, kuriose valdžia yra pristačiusi daugybę mažyčių ir labai kuklių namelių, tinkamų tik vienos šeimos apgyvendinimui. Tie nameliai yra valdžios nuosavybė, ir yra išnuomojami už labai žemą kainą. Prieš keletą metų valdžia pakeitė nuomojimo nuostatus ir todėl dabartiniai nuomininkai gavę teisę įsigyti tuos namelius ilgalaikio išsimokėjimo pagrindu. O lig tol juodieji neturėjo jokios teisės įsigyti bet koki nekilnojamą turtą.

Šalia tų kuklių trobelių juodųjų rajonuose galima rasti ir geresnių namų, apimančių labai platų kainų diapazoną, nuo pusėtinios vertės vidurinės klasės namų iki visai šaunių „palociu“, kuriuose gyvena juodieji turtuliai. Taip, juoduųjų tarpe jau galima rasti net ir milijonierių! Jų namai su stiliumi, apsupti aukštomis mūrinėmis tvoromis su mandriai išrai-

tytos geležies vartais, grotomis ant visų langų ir durų, skoningai išdekoruotais kiemukais su gausia augmenija. Tokių namų matėme apščiame tame garsiajame Soweto priemiestyje prie Jonapilio, kuriame gyvena apie 1.5 milijono juodųjų (neoficialiai — gal net 2.5 milijono, jokio išsamaus gyventojų surašymo ten nėra pravesta). Tie juodieji turtuliai — tai visai neseniai atsiradę profesionalai (gydytojai, advokatai) ir jau seniau pradėję išskirti prekybininkai, kurių verslavietės yra čia pat, juodųjų rajone. Į šių pasturiniųjų eiles visai neseniai, tik prieš keletą metų, pradėjo rikiuotis ir bekylanti valdininkija bei privačių bendrovių aukšto rango tarnautojai. Dabar jau galima užtikti krautuvii bei gamyklų valdybose juodųjų, turinčių iki 150 pavaldinių — jų tarpe ir baltųjų! Šitokia padėtis buvo visai negirdėtas dalykas dar prieš penkerius metus — tuomet visame krašte nebuvo nė vieno juodojo, darbovietėje vadovaujančio bent viename baltajam!

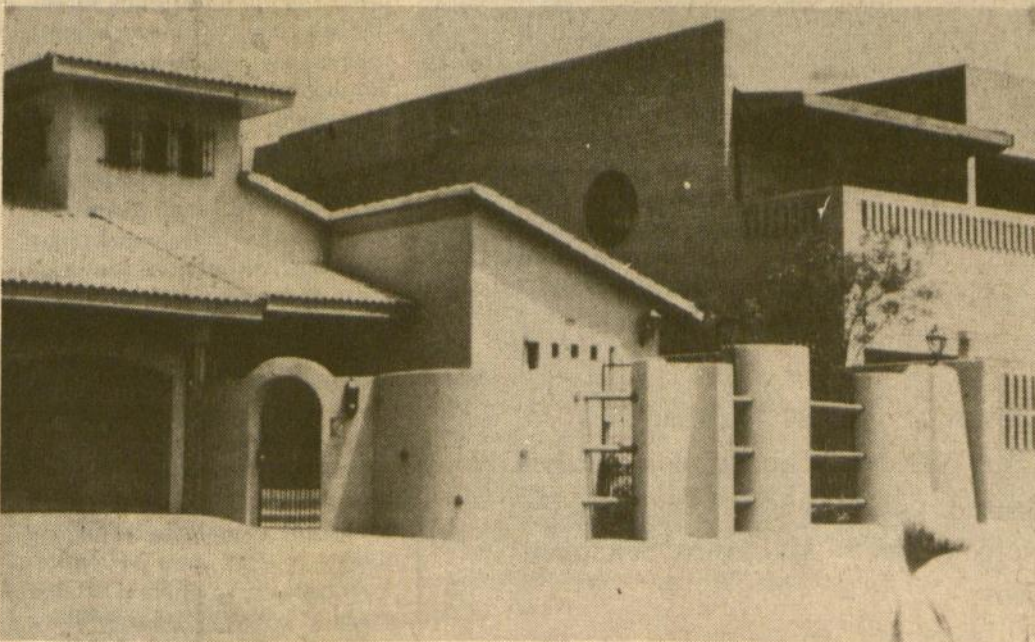
Po Soweto priemiestį važinėjant turistiniu autobusu, ekskursijos vadovė, pati juoda, mums rodė namus tokių įžymių asmenybių, kaip Winnie Mandela ir vyskupo Tutu. Mandela ką tik pasistatydino 750,000 dolerių vertės namą (kuriam dar negyvena), o vyskupas Tutu visame krašte turi 5 namus, ir vieną iš jų galėjome pamatyti Soweto turtuolių kaimynystėje — tai buvo 350,000 dolerių vertės „bakūžė“ iš šviesių plytų. Tai šitaip gyvena liaudies reikalų gynėjai!

Bet turbūt svarbiausias pastarųjų trejų metų žingsnis juodųjų su baltaisiais susilyginimo srityje — tai valdžios potvarkis, liepiąs visiems darbdaviams mokėti tas pačias algas už to paties lygio darbą (anksčiau to nebuvo — juodieji gaudavo maždaug trečdalį, o spalvotieji ir indai — apie du trečdalius baltoko žmogaus atlyginimo). Dėl šio potvarkio kvalifikuoti juodieji staiga įgijo didelę perka-

mąją galią, ir per labai trumpą laiką jų tarpe atsirado daug automobilių savininkų. Baltųjų manyimu, šis algų sulyginimas turėtų turėti ir didelį propagandinį poveikį, turėtų gerokai sumažinti gretas tų sąjūdžių, kurių tikslas yra sukelti krašte revoliuciją.

Atkreipiau dėmesį į policijos pajėgų sudėtį. Visuose man matytuose miestuose didesnė dalis policininkų yra juodieji, nors pasak mūsų baltųjų pašnekovų, aukštesnių laipsnių policininkai kol kas beveik visi yra baltieji. Kariuomenės pajėgas tačiau sudaro daugiau kaip 90% baltieji. Mat baltųjų jaunuoliai yra mobiliuzojami, o ne baltieji neprivalo atlikti karinės prievolės, bet gali į kariuomenę įstoti savanoriais.

O kokios gi sankcijų pasekmės? Kiek iš pašnekovų teko sužinoti, jos labai ne vienodai palietė įvairius visuomenės sluoksnius. Daugiausia nuo jų kenčia juodieji ir išvis menko išsilavinimo žmonės, dirbą gamybos sektoriuje: sankcijos privertė kai kuriuos fabrikus smarkiai sumažinti savo gamybą, taigi atsirado daugiau bedarbių. Žmonės su aukštomis darbo kvalifikacijomis, su profesija, nestokoja darbo. Prie profesionalų pilno įsidarbinimo prisideda ir tas faktas, kad šiame

Šitaip gyvena juodieji turtuliai Soweto priemiestyje.

Nuotrauka Ramojaus Vaičio

akivaizdu, palyginus, pvz., kad ir drabužius — iškart matyti, kad užsieniniai drabužiai yra 2-4 kartus brangesni už tos pat kokybės vietinius. Tiesa, kad kai kurių JAV prekių čia daugiau nebegalima gauti, kaip pvz., Coca-Cola, amerikietišku foto gaminių ir elektronikos. Na, o kadangi amerikiečiai nutraukė tų savo prekių tiekimą, tai japonai, korėjiečiai ir dauguma Vakarų Europos valstybių skubiai užpildė tą tuštumą, praplėsdami savo prekių rinką JAV-ių sąskaita! Kai kurie mano pašnekovai teigė, kad amerikietišku prekių ir dabar galima gauti už aukštą kainą — o kaina aukšta ne tik dėl nepalankaus valiutos keitimo kurso, bet ir dėl to, kad tos prekės turi būti įsigijamos per prekybinius tarpininkus. Tokiu būdu išsigijama pramoninė elektronika iš JAV, slapta ir nedideliais kiekiais. Na, o Coca-Cola tai tikrai dinga, bet, visų nuomone, tai menkas nuostolis.

Klausiu — na, o kas atsitiko su inventorium tų užsieninių įmonių, kurios ištraukė savo verslą iš Pietų Afrikos? Ogi sako, nieko neįvyko, visi fabrikai su mašinerija ir toliau stovi savo vietoje, nors ir uždaryti. Skaičiaiu, kad tokie aplėisti fabrikai dabar yra per einamoj būklėj — Pietų Afrikos valdžia bei stambios firmos yra susiderėję su užsieniečiais savininkais tuos fabrikus per kiek metų atpirkti. Tokiu būdu už kokių septynerių metų visi užsienio įmonių fabrikai atsidurs Pietų Afrikos nuosavybėje, ir vėl pradės veikti. Kitas reikšmingas faktas: krašte vyksta intensyvus bandymas sukurti naujas pramonės šakas, kad nebereikėtų priklausyti nuo užsienio tiekėjų. Tokiu būdu labai sparčiai išsivystė ginklų pramonė ir dirbtinio benzino pramonė, patenkinanti apie 10% degalų poreikio. Mat Pietų Afrika visai neturi naftos šaltinių, bet turi gausius akmenis anglies išteklis, todėl jau prieš kokius 20 metų metėsi į statybą įmonės, kurioje akmenis anglis paverčiama į benziną ir daugybę kitų naudingų chemikalų. Tam buvo pritaikytas SASOL procesas, kurį Antrojo pasaulinio karo metu sukūrė vokiečiai ir kurį afrikiečiai patobulino. Visame pasaulyje yra tik du kraštai — Pietų Afrika ir Brazilija — kuriuose dirbtinio benzino gamyba yra pasiekusi tokį aukštą lygį.

(Bus daugiau)

A. a. Antanina Binkevičiūtė-Gučiuvienė

ELENA DAINIENĖ

Sunku galvoti, o dar sunkiau rašyti, kada mirtis, apglobusi šaltu dvelkimu, išsiveda iš gyvųjų tarpo artimą, mielą ir brangų asmenį. Šių metų kovo 9 dieną skaudi žinia sukrėtė ne vien Adelaidės, bet ir visos Australijos lietuvių – kad Antanina Binkevičiūtė-Gučiuvienė išėjo ten, iš kur jau nebegrižtama.

Antanina Binkevičiūtė gimė 1905 metais Petrapiilyje, lietuvių diduomenės šeimoje. Dar jaunai būnant, jai teko išgyventi rusų revoliucijos siaubą, kol 1919 metais su tėvais ir dviem broliais grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Utenoje, kur Antaninos tėvelis dirbo Lietuvos Banke vyresniuoju buhalteriu. Tėvai ypatingą dėmesį kreipė į vaikų auklėjimą. Nuo pat jaunų dienų Antanina jau turėjo palinkimą dainos ir muzikos menui. Dainuodama gimnazijos chore, išsiskyrė savo gabumais taip, kad ne kartą pasireiškė, kaip jauna „solistė“. Tėvai savo jaunai dukrai sudarė sąlygas lavintis, pasamdydami muzikos mokytoją O. Kaucevičiūtę ir prancūzų kalbai mokytoją Mme. Volodier.

Rusijoje baigusi tris gimnazijos klases, vidurinį mokslą Antanina baigė Kaune, rusų gimnazijoje 1928 metais. Į Kauno Valstybinę konservatoriją įstojo 1926 metų rudenį (mokėsi Vladislavos Gri-gaitienės klasėje), o 1928 metais išvyko į Paryžių. Ten įstojo į rusų konservatoriją, kurią po rusų revoliucijos suorganizavo pabėgėliai žymūs rusų menininkai. Tuo pat metu studijavo Akademijoje prancūzų kalbą ir įsigijo diplomą.

Grįžusi į Lietuvą 1933 metais, Antanina Binkevičiūtė pradėjo pedagoginį darbą Liaudies konservatorijoje, Kaune, taip pat reiškėsi, kaip Valstybinio radiofono dainininkė. Muzikos klausimais bendradarbiavo spaudoje, rašė *Naujojoje Romuvoje*, *XX amžiuje*. Su profesorium Vladu Jakubėnu buvo Lietuvos aid'o operų ir vokalinų koncertų recenzentė.

Karo audros iš Lietuvos išbloškėta kartu su savo vyru režisierium Juozu Gučium (mirusiu 1978 metais), pokario Vokietijoje dėstė dainavimą Baltic DP Music College (Detmoldė, anglų zonoje), koncertavo daugelyje pabėgėlių stovyklų, Augustdorf'o stovykloje lietuvių pastatytoje „Sevilijos kirpėjo“ operoje dainavo Rozinos rolę. Gučiams pasiekus Australiją, Antaninai, kaip ir daugeliui mūsų inteligentijos, čia teko imtis fizinio darbo. Atitrūkusi nuo tiesioginio darbo, ji savo, kaip pedagogės, žinias stengėsi perduoti jaunesnės kartos dainininkėms. Nevengė ir žurnalistinio darbo, parašydama muzikos meno klausimais

Antanina Binkevičiūtė-Gučiuvienė (1905-1989)

simais *Mūsų pastogė* ir *Tėviškės aidus*. Amerikoje į *Draugo* kultūrinį priedą. Turėdama gerą atmintį, dažnai paruošdavo programą lietuvių radijo valandėlei, apibūdindama mūsų iskiluosius kompozitorius ir menininkus. Domėjosi australų teatru ir operų pastatymais.

Dėl savo linksmo ir judraus charakterio Antanina buvo visų gerbiama ir mylima. Jos ne-

tekimas paliko didelę širdgelą giminėms, draugams ir neužtūrinį priedą. Turėdama gerą atmintį, dažnai paruošdavo programą lietuvių radijo valandėlei, apibūdindama mūsų iskiluosius kompozitorius ir menininkus. Domėjosi australų teatru ir operų pastatymais.

Dėl savo linksmo ir judraus charakterio Antanina buvo visų gerbiama ir mylima. Jos ne-

Lietuviškų studijų draugija Tasmanijos universitete

Australijos dalyje – Tasmanijos saloje esąs Tasmanijos universitetas turi Lietuviškų studijų draugiją. Vienas iš ten dirbančių lietuvių, Algis Taškūnas šitaip aprašo šios draugijos – Lithuanian Studies Society – džiaugsmus ir rūpesčius.

Neseniai jie yra gavę kompozitorės Giedros Gudauskienės iš Los Angeles, JAV, gaidų ir jos muzikos kasetę. Jie žadėjo šį pavasarį kreiptis į savo konservatorijos vadovybę bei paskutinių metų studentus, siūlydami su-

certą. Toliau jie prašo paskleisti žinią, kad jie būtų labai laimingi, jei iš pasaulio lietuvių gautų daugiau tokių dovanų, kurios jiems leidžia supažindinti savo universiteto vadovybę ir klausytojus su mūsų išeivijos muzika. Tasmanijos universitetas yra vienintelis, turis tokį akademinį lietuviškų studijų centrą visoje Australijoje ir Azijoje. Jiems tik trūksta daugiau aukštesnio laipsnio siekiančių studentų. Adresas: Algis Taškūnas, P.O. Box 777, Sandy Bay, Tasmania, 7005, Australia.

RKV

Maria Victoria Atencia

ŠVENČIAUSIOS KARALIENĖS EKSTAZĖS

Santuoka

Eriuko švelnumo, tu eik pas savo vyrą
ir tiesk jam ranką: temauna žiedą pažadėtą.
Mergelės žingsnis pakreips žemės likimą.

O kai per tyrą meilę sujungsite savo rankas
užsklęstoje, nakties sujaudintoj seklyčioj,
liks tarpe jūs tik plonas šviesos siūlas.

Aplankymas

Taip paprasta: susikaupiau savo maldoj,
ir lelijų kupinas asotis sulaukė mane vietoj.

Balandis atplasnėjo, nuleido aukso kaspiną,
juo palietė mane, uždegdamas jausmus.

Savo skrydžiu mane apsupo, ir visas kambarys
pakibo ore: taika suvirpino staktas.

Annunziata

Atvyko tavo pasiuntinys ir į mane trumpai prabilo;
atsiųsk dabar ramybės išpildyt tavo valiai.

Štai aš, basa, ant patekančios aušros slenkščio:
apgobsiu savo plaukus, paruošiu kambarį.

(Už kalvos nekantriai švysteli nepaprastas švelnumas.
Šviesa man apsiselbi. Skubėk. Juk laukiu aš tavęs.)

Ekstazė

Ar aš galėsiu išgyventi šią ekstazę nesusukus,
žinodama, jog tapau išrinkta per tiek kartų
tarp tiek kilmingųjų princesių?

Visas mano kraitis – vaikiškos maldeles,
o man skirta dalis – pražyds tuberoza.
Dabar, kai atspėjus paslaptį, tebesu mergelė,
ir mano išciobę pildos Dievo žodis,
klausausi Viešpaties, ir Viešpats manęs klauso.

Mūsų neščioji Motina

Virpina tave oras kaip lapuotą tuopą.
Abi kvėpuojat tuo pačiu dvelkimu.
Tu lyg gyva versmė, užtvenkta atėjimui.
Apkabink savo iščias ir leisk man apkabint
tave ir jaust, kaip jo plakime kinta kūnas.

O kol ateis aušra, užkurkim laužą.

Saulė

Ji skleidžia ant advento viltį vaisiaus,
kuris išjudina žemę ir sudrebina slėnius,
kad įteim savo didingo neštumo žingsniu
į belaikę išimylėlių valandą
saulės, žvaigždžių ir šviesulių skriejime.

Pilnatvė

Nuo to laiko štai aš tavo tarnaitė, Viešpatie;
nešiudama Tave savyje, aš visa kita užmirštu.
Šiaudų stiebelis paauksina mano plaukus,
o šalia mūsų budi asilas ir jautis.

Ir nors prinokęs laikas jau lenkia mane prie žemės,
apskriejęs visą ratą iki skausmingos pilnaties,
telaukia jie, nes aš tebelaikau Tave savyje;
nes aš pati šiąnakt Tave pasauliui dovanosiu.

Sicut ciervos

Bet aš buvau jo stirna, ieškanti lomoj
samanų patalo švelnumo – gimdymui guolio.

Po to viskas nuščiuvo:
meilės vilyčia pervėrė mane.

O atėjus nakčiai, pakriaušėje jį apturėjau.
Viešpaties angelas pradėjo žadinti paukščius.

Andrea Mantegna (1431-1506), 15-ojo šimtmečio italų tapytojas. Madona su miegančiu kūdikiu. Iš Berlyno Gemaldegalerie rinkinio, laikomo Dahlem muziejuje, Vakarų Berlyne.

Prisiminimas

Prieš daugel metų, prieš pradėdant gyventi, susitelkiau
savo kraujuje,
ir mano viltis tapo mažyte, kad iš jos gimtų vaisius.

Švelnioj tų mėnesių tyloj
mus abu sūpavo žemės skriejimas apie savo ašį.
Po to gi, kai pagimdžiau, žemė sustojo.

Vėjas

Pakilo vėjas, paklydęs keliuose,
ir man atrodė, kad aš mirsiu, prieglobsčio neradus.
Net nežinojau, kiek žvaigždžių mane dengia.

Bet džiaugsmingiausio įvykio metu
pakeliau prie jo lūpų – kad numaldyčiau alkį –
visą Paukščių taką, pilną didybės ir tylos.

Pergalė

Atsivėrė dangus, ir sūnus man ant rankų
buvo toks bejėgis, opus, sušalęs, kvapnus,
kad rodė jis man vien tik mano vaisium, pergale
kūno, žingsnis po žingsnio aukojamo jo kūnui.
Apgaubiau jį savo kvapu, o jo lengvam alsavime
ėmė sklandyti balandis.

Candelaria

Mano išciobę jo blakstienos kaip švelnus glamonėjimas;
aš jo užtvara, o jis – mano turtas. Ir buvau atsakinga
už šią nokstančią varpą. (Ir už visa kita, Viešpatie.)
Ar tai buvo netyra? Išlaikyti formoms,
priėjau prie altoriaus ir padėjau du balandžiu.
(Nes mano išgalės tiek teleido, nieko daugiau.)

Kalėdų eglutė

Išgąsdinti jūsų jaudinančio grožio,
Rondos eglės, paukščiai eina iš proto
ir leidžiasi nematoman skrydin
mano venom, uždegdami mano kraują.

Vertė Birutė Ciplijauskaitė.

A.a. Antaninos Binkevičiūtės-Gučiuvienės laidotuvių apeigos Sv. Kazimiero koplyčioje, Adelaidėje – mišias aukoja kun. Juozas Petraitis, MIC. Garbės sargyba prie velionės karsto, apdengto Lietuvos trispalve: (kairėje) Angelė Dainienė ir Aldona Patupienė, (dešinėje) Lilė Radzevičienė ir Marija Neverauskienė.

Alabamos Šekspyro festivaly:

„Candida“ — ne tuščiam pasišaipymui

ALFONSAS NAKAS

Pažinti George Bernard Shaw kūryba, gyvenant Detroite, buvo kur kas lengviau, negu atsidūrus šiaurinėje Floridoje. Tenai, už poros šimtų mylių su truputi, Niagaro pusiasaly, Kanados pusėj, daugelį metų veikia Shaw festivalis. Jame statoma visokia scenos klasika, bet visų pirma kasmet — keletas Shaw veikalų, kaip Stratforde kasmet keletas Šekspyro. Abiejų festivalių sezonai — vasariniai. Turėdamas geresnes sąlygas lankyti Stratfordą (žymiai arčiau, ir nakvynė pas artimus draugus), Šekspyro festivalį lankiau beveik ketvirtį šimtmečio. Į G. B. Shaw festivalį niekada nebuvau nuvykęs, bet skaitydavau jo pastatymų recenzijas amerikiečių spaudoje. Dramų veikalais susidomiu, tik ruošdamasis į jų spektaklius. Senas, barzdotas G. B. Shaw man snaudė enciklopedijose. Ten jį apsupę mirgėjo dramų bei kitokios kūrybos pavadinimai. Tik pavadinimai, per daugiau kaip tris dešimtmečius. Kaip gaila!

Tokia ignoranto išpažintis... Pirmąjį Shaw veikalą perskaičiau ir Stratfordo festivaly pamačiau 1982 metų vasarą. Žavėjo satyriški dialogai skaitant, o pastatymas buvo toks nuostabus, kad jo nepamirštu iki šiai dienai. Kalbu apie „Arms and the Man“. Antrą kartą šį veikalą mačiau Panama City, Florida, Gulf Coast Community College (GCCC) pastatyme. Studentai, scenos savi-veiklininkai, jį visiškai sunioškojo (apie pastatymą esu *Drauge* rašęs).

Ir štai — „Candida“ Alabamos Šekspyro festivalyje, Oktogono teatre. Vasario 18 dieną premierinis spektaklis.

Režisierius — Tony Van Bridge. Anglas, priėmęs Kanados pilietybę, Kanados ir JAV Šekspyro festivalių, Shaw festivalio, daugelio abiejų kraštų teatrų aktorius ir režisierius. Scenos įrengimai — Bill Clarke, kostiumai — Kristine Kearney, šviesos — F. Mitchell Dana, muzikos kompozicijos — James Conely, scenos paruošėjai — Sara Lee Howell ir Mark D. Leslie. Kadangi veikiama prieš nepilną šimtmetį (1894 metų spalio mėnesį), realistiškai pastatyti nebuvo sunku, juoba, kad visi trys veiksmams atliekami vien patogia įrengtame anglikonų klebono kanceliarijos kambary. Ano šimtmečio pabaigos londoniečių rūbai panėsi į mūsų senelių dėvėtus rusų imperijos miestuose.

„Candida“ priklauso G. B. Shaw maloniųjų, smagiųjų vaidinimų (Plays Pleasant) grupei. Pats autorius ar jo literatūriniai redaktoriai pavadinę jį misterija. Perskaičiau visas misterijų definicijas ir galva susisuko. Tiek to. Veikalo turinys sunkokas, bet įkandamas. Fabula aiški. Candidos vyras, kunigas James Morell

Candida (Greta Lambert) su savo vyru kunigu James Morell (Robert Browning) 1989 metų Alabamos Šekspyro festivalio George Bernard Shaw pjesės „Candida“ pastatyme. Nuotrauka Scarsbrook

(Robert Browning), krikščioniškas socialistas, ne tik pilnas didybės minioms skaito paskaitas, žmonėms moralizuoja, bet ir prieš žmoną jaučiasi pranašesnis, jos viešpats. Ir atsiranda aštuonioliktuosius metus bebai- gias iš mokyklos iškritėlis poe-

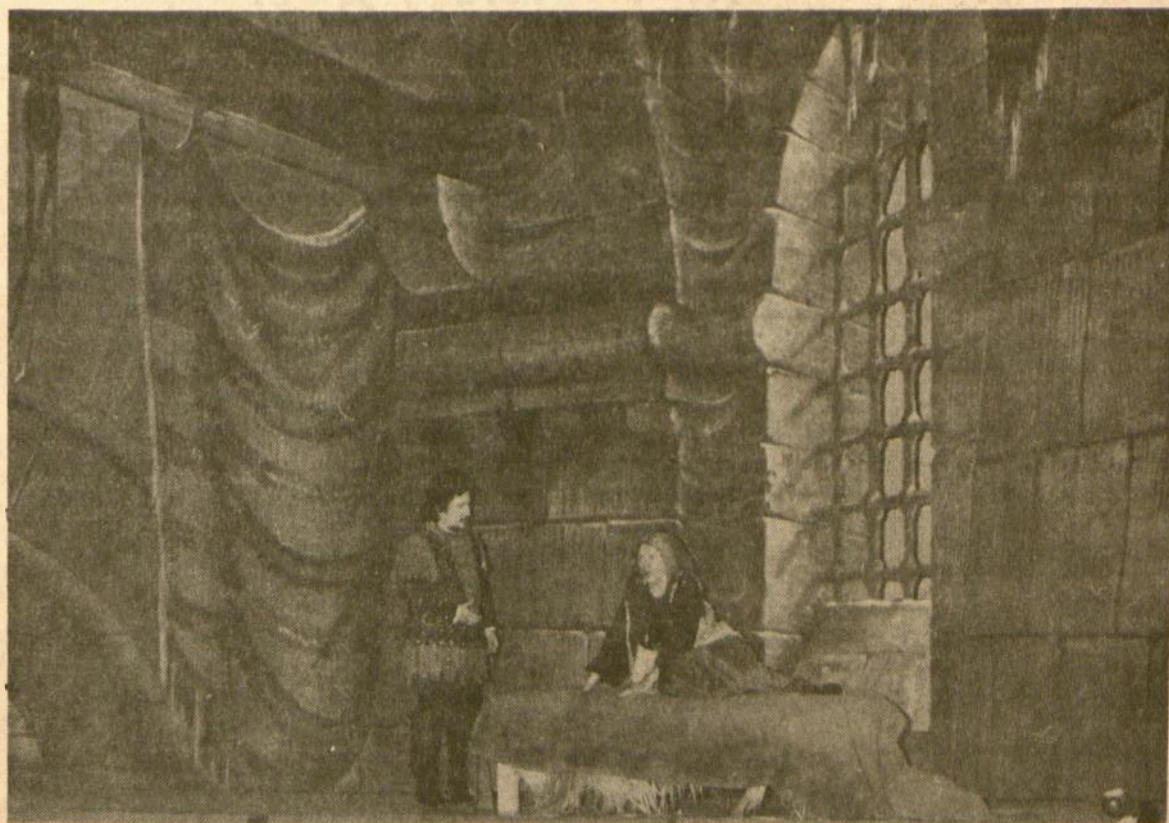
tėlis Eugene Marchbanks (T. Scott Cunningham). Pasiskelbęs mylįs Candidą, jis tiek „išminčių“ kunigą terorizuoja, jog šis ant kelių atsiklaupęs turi žmoną maldauti, kad ji, ne pienbūrnį poetą pasirinktų. Taip, ji lieka su vyru, nes nė nebuvo maniusi nuo-

jo trauktis. Tik gale jį abiem pasako po tokį pamokslėlį, kad James Morell perpranta žmonos — moters didybę, o Eugene Marchbanks, kaip tik per savo 18-ąjį gimtadienį, Candidą su vyru palieka jau subrandintas.

Be minėtųjų yra dar trys veikėjai: mašininkė Miss Proserpine Garnett (Jodie Lynne McClintock), kunigas Alexander Mill (Steven David Martin) ir Candidos tėvas Burgess (John Milligan). Puikus kolektyvas. Visi skirtingi žmonės, individualistai, kiekvienas savaip įdomus. Kiekvieno pasirodymas scenoje spektaklį papildė, praturtina. Tik, ar atsitiktinai, ar režisieriaus genami, visi vyriškieji aktoriai labai spartiai kalbėjo. Buvo pauzių, vaidybos be žodžių. Bet kai atverdavo burnas, tai bėrė, bėrė žodžius, kaip iš automatų. O veikalas trumputis, normalaus formato minkštų viršelių knygos vos 66 puslapiai, iš kurių trys dramaturgo paaiškinimų. Visą išvaidino per pusantros valandos. Kam ta skuba?

Pabaigai pasilikau Greta Lambert — nepamirštamąją Candidą. Žavėjo pernai jos sukurta Anna Petrova Čechovo „Wild Honey“ dramoje. Puikiai atliko Blanche DuBois vaidmenį („A Streetcar Named Desire“). Prieš praėjusias Kalėdas ji kiekvieną akį traukė, skrajodama padangėm, kaip Praeities Kalėdų dvasia („A Christmas Carol“). Bet niekada ji nešvytėjo tokiu šiltu moteriškumu, kaip šiame George Bernard Shaw veikalo pastatyme. Jai duodu ne keturias, o penkias ar šešias žvaigždes. Neįsivaizduoju, kas galėtų Candidą geriau suvaidinti, negu Greta Lambert?

Ir „Candida“ repertuare lieka iki šių metų liepos 15 dienos, su daugiau kaip 50 spektaklių.

Lietuvių operos „Trubadūro“ IV veiksmo paskutinė scena: bokšto požemio viduje, celėje uždaryti Manrico (Arturo Spinetti) ir čigonė Azucena (Aldona Stempužienė) prisimena čigonų laisvę kalnuose.

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Kuo toliau, tuo geriau!

(Atkelta iš 1 psl.)

tik apie tuos menininkus, kurių interpretacijos jų atliekamą kūrinį tiesiog *definiu*oja. Ir Milkevičiūtė šitai menininkų kategorijai priklauso, nes taip jau kalbama ir apie jos Normą, ir apie jos Madamą Butterfly. Kadangi tu jos dalykų negirdėjau, nežinau, ar tai sakoma su pagrindu. Bet esu linkęs tikėti, kad taip.

Žinau, kad jos Leonora šito idealo dar nepasiekė. Bet... Milkevičiūtės „nepasiekimas“ būtų aiškesnį solisčių Parnasas. Tokiais kriterijais ir reikia čia sverti. Leonorą Milkevičiūtė dainuoja pirmą kartą gyvenime (pokario Lietuvoje „Trubadūras“ dar nestatytas), užtat su role ji dar nėra pilnai suaugusi, jos atžvilgiu ji dar stovi Zinkos Milanovos, Renatos Tebaldi, Renatos Scotti ir Mirellos Freni šešėlyje. Bet tą patį būtų galima tarti apie daugelį šiuo metu pirmaujančių primadonų.

Fizinių balso išteklių ir technikos atžvilgiais Milkevičiūtei absoliučiai nieko prikišti negalima. Jos sopranas ir platus, ir galingas, šiek tiek metalinio atspalvio, laisviausiai valdomas, lygiai sultingas visuose registruose, pajėgus aukštose natose atlaikyti visą orkestro, choro bei kitų solistų masyvą, — žodžiu, medžiaga, už kurios geresnės nėra. Klausimas sukasi tik apie vis gilesnės meninės tiesos ieškojimą. Nežiūrint tauraus dainavimo, kuriam tik retas gali prilygti, „Trubadūro“ Leonoros nelaimingos meilės varianto ji dar nėra galutinai atidengusi nepakartojamam asmeniškumui gyvenimu. Antai ketvirtąjį veiksmą

mo arja ir po jos einantis „Miserere“ — operos kulminacinis taškas — dar laukia intensyvesnių skaisčios meilės ir mirties siaubo niuansų. Ir vienur kitur dar neprisodrintos spalvos ar „nenu-džiūvę dažai“. Tačiau visa tai sakdamas, noriu pabrėžti, ne kiek toli, o kiek jau arti Milkevičiūtė yra tos tiesos.

Beje, „Miserere“ sekcijos efektyvumą šiek tiek menkino dirigento pasirinktas per skubus tempas (nors šiaip Kazėno polinkis į spartumą buvo visiškai ne pro šalį). Labiausiai gaila, kad taip blankiai nuskaubė paskutinioji scena. Joje esančio muzikinio bei dramatinio potencialo Stempužienė, Spinetti bei Zielinski neišnaudojo. Jiems nepadėjo nė režisierius (*Christian Smith*). Palyginus operos pabaigą su tuo, kas ėjo prieš tai, čia tiktu posakis: „Pakilo kaip erelis, nusileido kaip višta“. Bet, o kaip vis dėlto ilgai tas erelis skrajojo!...

Grynai teatrinį požiūrį kalbant, tenka pažymėti, kad iš pagrindinių veikėjų tik Milkevičiūtė bei Stempužienė ir tevidino. Abu vyrai vaidybiškai buvo neįdomūs. Kita vertus, choristai, visai ne pagal mūsų tradiciją, nuolat traukdavo akį. Gal čia prisidėjo ir kai kurie jų komiški kostiumai. Dekoracijos — „didingos“, bet labai konvencionalios. Apskritai, vaizdiniam spektaklio apipavidalinimui lyg ir pristigę dėmesio, visą svorį sudarė muzika. Bet operoje tatau ir yra svarbiausia.

Pabaigai vilties žodis. Ne taip seniai pokalbiuose apie Chicago Lietuvių operos ateitį dažnai būdavo užgaunama ir minorinė

gaida: kažin, kaip ilgai lietuviška opera išvys dar beišsilaikys? Šiandien gi norisi kiek kitaip galvoti; jei ir toliau ne sunkės, bet lengvės žmonių kursavimas tarp Lietuvos ir Amerikos, ir jei tėvynėje rasis ir daugiau tokių pažibų, kaip Milkevičiūtė (ar tik perpus jos vertų), tai ką gi, gal, kaip amerikona sako, „Baby, you ain't seen nothin' yet!“?

Laki vaizduotė...

(Atkelta iš 2 psl.)

kompozicijų. Mažame akmenėlyje gieda paukštelio choras, sukasi šokėjų ratukas, o ant margučių

Jadvygės Paukštienės piešinys.

plaukia žaselės, šokinėja kiškučiai. Ir viskas spindi linksmomis spalvomis. Jei didieji dailininkės kūriniai daugiausia rimti, kartais net liūdni, tai miniatiūros sukelia šypsnį, norą paliesti tuos blizgančius gražumėlius, klumpetus senukus, besijuokiančius ant margučių ir akmenėlių! Šiomis dailininkės Jadvygės Paukštienės miniatiūromis galės pasigėrėti jos parodos lankytojai gegužės 12-21 dienomis Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

„Trubadūro“ II-aime veiksmo scena prie vienuolyno: kairėje — vienuolės ir Leonoros palydovės (Lietuvių operos moterų choras), jų priekyje — Inez (Eglė Rūkštelė-Sundstrom) ir Leonora (Irena Milkevičiūtė), dešinėje — Manrico (Arturo Spinetti) ir grovas Di Luna (Thomas Zielinski). Nuotrauka Jono Tamulaičio

ganizacijų nebuvom remiami. O tai, ką atlikom namuose, ko pinigais nereikėjo apmokėti, bandėm įvykdyti dargi su ypatingu kruopštumu. Ilustracijai pamėsiu tik vieną garsų efektą, kurio įrašymui darbavosi visa aktorijų sudėtis ištisą dieną. Tai traukinys, kuriuo „paršukas išvažiuoja į miestą“... Pirktnis traukinio efektas mums nebuvo tinkamas. Mes norėjom sukurti pasakišką traukinį, kuris lėtai pajuda ir linksmai čiukšėdamas nuskuba tolyn. Štai kaip tą padarėm: vieni šokinėjo ir sinkopėdai, kiti brūžino grindis šepetiais, treči čėžėjo, glamžydami didžiules laikraščių gniūžtes — kol mūsų traukinys sušniokstė ir nuvažiuo tokiu ritmu, kokio reikalavo skaitomas tekstas. Rūpinomės kiekviena detale...

Bet nelaimė dabar atsirado piliečių, kurie be jokio atsakomybės jausmo, atgalia ranka perrašė ir mūsų, ir kitų žmonių darbus ir išleisdino, kaip rašoma, traškančias, braškančias, nelaiku nutrukstančias garsajuostas. Tikrai graudu: visa tai juk skirta „mūsų mažiesiems, mūsų mieliesiems“, anot Prano Mašioto.

Dalia Sruogaitė į šiuos išdėkimus pažvelgia ir iš linksmesnės pusės (aišku, su ironija) — esą naujoji Švietimo taryba paskelbė savo „laisvę“. Spėju, kad rašinio autorea (kaip ir man) reikėjo smarkiai valdytis, nenorint šitokių žygdarbių pavadinti tikroju vardu. Jeigu tai būtų vieno asmens impulsyvus pasielgimas, nebūtų taip apmaudu. Tačiau taryba nėra vienas asmuo; taryba tikriausiai posėdžiavo bei tarėsi. O tarybos nariai turbūt save laiko šviesuoliais, nes tai garbingu vardu pasipuošusi — JAV Lietuvių Bendruomenės Švietimo (!) taryba. Nežinau jos narių sudėties. Nežinau, kam ji pavaldi, kas jos užmojus aprobuoja ir kas jos projektus finansuoja. Atvirai sakant, nenoriu nei žinoti. Sužinojus — juk būtų dar liūdniau.

Birutė Pūkelevičiūtė
Daytona Beach, Florida

„Trubadūro“ II veiksmo pradžia: čigonų stovykla Biskajos kalnų papėdėje — scenoje Lietuvių operos vyrų ir moterų choral.

Nuotrauka Jono Tamulaičio